

A francia–magyar politikai és diplomáciai kapcsolatok alakulása a Quai d'Orsay szemével ^[1]

„A magyar vezetők elkötelezték magukat egy olyan úton, amelyről eddig alig szereztek tapasztalatot, egy olyan úton, ahol bármelyikük hazárdjátékossá válhat, miközben mások türelmetlenek lehetnek a lassúság miatt; egy olyan úton, amelynek a szabályait a hangoztatott kijelentések ellenére alig ismerik, és amelyhez saját maguk is alapvetően ellentmondásosan viszonyulnak”

Bevezetés

Az 1988-as év eseményei

1987-1988 folyamán Párizsban szembe kellett nézni a ténnyel, hogy Nyugat-Németország aktivitása megnövekedett Kelet-Európában, és a német-szovjet kapcsolatok szerepe Moszkva számára is egyre fontosabbá vált a hagyományos szövetségi viszonyhoz képest, ami ismét felerősítette a franciák hagyományos aggodalmait Nyugat-Németország túlzott kelet-európai szerepvállalását, és egy esetleges új német-szovjet Rapalló-szerződés megkötését illetően. Párizs - elkerülendő teljes kiszorulását a térségből - minden eszközzel a korábban kialakult kapcsolat további fejlesztésére és az együttműködés fenntartására törekedett, és a németekkel is szorosabb kapcsolatok kialakításával kívánta a német-francia együttműködést kiszélesíteni. 1987-ben Bécsben összeült az *Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia*, de Párizs továbbra is a gaulle-ista hagyományokat követte, és a multilaterális kapcsolatok helyett elsősorban a bilaterális kapcsolatok fejlesztésére helyezte a hangsúlyt, vagyis a lényegyet tekintve továbbra is óvatosságot nyújtó politikát folytatott a keleti országok irányában.

A francia-magyar kapcsolatok terén francia részről még 1987-1988 folyamán is nagy figyelemmel tekintettek az ország első vezetőjének számító Kádár János személyére és rendszerének sajátosságaira. Az 1978-as és az 1984-es párizsi Kádár-látogatások, ill. az 1982-es budapesti Mitterrand-út kapcsán a magyar vezető személye többször is a francia elemzések fókuszába került. 1987. március 12-én a francia nagykövetség asszony - *Christine Malitchenko* - az utolsó beszélgetést folytatta Kádár Jánossal, aki a magyar-francia kapcsolatok további fejlesztéséről és a mérsékelt magyar reformok fontosságáról beszélt. 1987 végére 1988 elejére azonban Párizsban is egyértelművé vált, hogy a régi rendszer nem marad fenn eredeti formájában, de csupán fokozatos - a kommunista párt által kézben tartott - reformokat vártak. Úgy látták, hogy a kádári örökséggel, vagyis Kádár János személyének és rendszerének megítélésével az országnak egyszer még szembe kell néznie. **(Lásd az 1. és a 3. számú dokumentumot!)**

A franciák komolyan arra törekedtek, hogy megértsék és támogassák a rendszer reformjára törekvő magyar vezetőket, de láthatjuk, hogy 1988-ban (egészen 1989 végéig, 1990 elejéig) még fel sem merült bennük egy esetleges későbbi radikális változás lehetősége. A francia nagykövetség folyamatosan készítette a feljegyzéseket, az elemzéseket, és értelemszerűen a párizsi Külügyminisztériumban is ebből, ill. ezek alapján dolgoztak. A francia diplomata ugyanakkor folyamatosan szembekerült azzal a ténnyel, hogy a német és osztrák kollégáikhoz képest csak korlátozottabb kommunikációs lehetőséggel rendelkeztek, így a magyar folyamatokat illetően - tekintettel arra, hogy azok önmagukban is ellenmondások voltak - egészen 1989 végéig „sötétben” tapogatózhattak, és alapvetően csak feltételezésre szorítkozhattak.

Az események gyorsaságát mutatja az is, hogy amikor *Jean-Bernard Raimond* külügyminiszter 1988. március 24-25-én Magyarországra látogatott, a hivatalos magyar vezetők mellett - Várkonyi Péter külügyminiszter és Marjai József miniszterelnök-helyettes - Paskai László bíborossal is találkozott, és első alkalommal magyar ellenzékietek is fogadott a Csaba utcai francia rezidencián. A francia külügyminiszter érzékelte a magyar partnerek franciabarát [popup title="szemléletét," format="Default click" activate="click" close text="A francia külügyminiszter ünnepi beszédében Thomas Schreiber javaslatára Batsányi János „A franciaországi változásokra” című versét idézte („Nemzetek, országok! kik rúit kelepceben/ Nyögtek a rabságnak kínos kötelében, [...] Vagyózó szemetek Párizsra vessétek!”] és látogatása meggyőzte arról, hogy „utódját már egy születőben lévő új, demokratikus Magyarország vezetői fogadják”. **(Lásd a 2. számú dokumentumot!)**

Párizsban a magyarországi változások kapcsán az alábbi ellentmondásos tényezőket látták:

1. A gazdasági nehézségek instabilizáló tényezővé válhatnak, és a békés átmenet ellen hathatnak.
2. Az 1956-os forradalom öröksége, amely időzített bombaként húzódtott meg az események hátterében.
3. A Szovjetunióhoz fűződő viszony újragondolása, amely a magyar nemzeti érzések újraéledését eredményezte.

Mitterrand elnököt 1988. május 16-án újráválasztották, és ez egy új szakasz kezdetét jelentette a francia keleti nyitási politikában. Franciaország újra késznek mutatkozott arra, hogy aktívabb szerepet játsszon Kelet-Európában. Párizsban ugyanis egyre inkább azt kezdték érezni, hogy egy új „munkamegosztás” alakul ki Bonn és a kelet-közép-európai érdekszféra felosztásában. Francia részről úgy látták, hogy a németek elsősorban a gyenge, fizetésképtelen, gazdasági bajoktól szenvedő országokat (Lengyelország, Bulgária, Románia) kívánják „átengedni” a franciák számára, és a jobb teljesítményt mutató országokat (Magyarország, Csehországot, NDK) a saját „hátszáguknak” tekintik. Ez a „felosztás” természetesen elfogadhatatlan volt Párizs számára, mivel francia részről is inkább a realpolitikát, vagyis a gazdasági-társadalmi változásokhoz való alkalmazkodást, és nem a történelmi hagyományok hangoztatását tartották elsődlegesnek. 1988 nyarán az Élysée-palotában egy szűk körű beszélgetésen elhatározták, hogy a második Mitterrand-elnökség első éveiben a francia államfő valamennyi kelet-európai államba - kivéve az akkor már szalonképtelennek tartott Romániát - ellátogat. Lényeges változást jelentett, hogy a francia stratégia részévé tették azt, hogy a kelet-európai ellenzék mozgalmak vezetőivel a hivatalos elnöki látogatások keretében találkozzanak. 1988 nyarán a keleti blokkon belül már mindenki számára világossá vált az, hogy a Szovjetunió és a szocialista országok nem tudják tartani a fegyverkezési versenyt, és ez a magyar kommunista vezetőket is egyre nagyobb rugalmasságra és óvatosságra ösztönözte.

A francia-magyar kapcsolatok területén kiemelt eseményt jelentett a Nagy Imre-émlékmű felavatása 1988. június 17-én. Az ünnep alkalmából - hallatva a „hivatalos” Franciaország hangját - François Mitterrand elnök is szolidaritási üzenetet küldött. Ez a megemlékezés egyértelműen összekapcsolta az 1956-os és az 1988-as magyarországi eseményeket, és komoly visszhangot kapott a francia értelmiségi körökben. A francia nagykövetség 1988 októberében értékelte a magyarországi történéseket. Jól jellemzi a franciák aggodalmait, hogy a nagykövetség bizonytalanul látta a helyzetet, és bár a magyarországi reformokat (időzójelben használta a szót) pozitívan értékelte, mögötte egyértelműen a moszkvai támogatás legitímálójá erejét látta, ami viszont - meglátása szerint - nem feltétlenül egyezett a formálódó ellenzék elképzeléseivel. A lakosság apatikus és rendszerellenes hozzáállását szintén lényeges instabilizáló tényezőnek tartotta. 1988 végén tehát már egyértelműen zavarosnak és ellentmondásosnak látták a Kádár utáni Magyarország helyzetét. Így nem volt véletlen, hogy az új magyar első titkár és miniszterelnököt megkülönböztetett figyelemmel fogadták Párizsban, mivel úgy értékelték, hogy személyisége, tapasztalata és politikája a franciák által nagyra értékelt Gorbacsovéhoz hasonlít. Grósz Károly 1988. november 17-19-én látogatott Franciaországba (ehhez az úthoz kapcsolódott madridi látogatása is), és a kétoldalú politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok fejlesztését, a magyar sajátosságok elismerését, valamint a magyar reformok támogatását kérte francia tárgyalópartnereitől. **(Lásd a 4. és az 5. számú dokumentumot!)**

Összegezve megállapítható, hogy 1988 folyamán a francia politika és diplomácia érzékelte a magyar változásokat, de a nemzetközi helyzet stabilitását elsődleges tényezőként tekintve egyértelműen a *status quo* fenntartására törekedett.

Ebben a helyzetben francia köztársaság vezetői a nemzetközi kapcsolatok bevett szabályait követve egyenrangú partnert találtak az ország gazdasági válságba jutása miatt nyitási kényszerbe kerülő magyar reformkommunista vezetőkben. A „hivatalos” Magyarország képviselői (elsősorban Grósz Károly, majd Németh Miklós miniszterelnök) tehát potenciális partnert jelentettek számunkra. Lényeges változást jelentett viszont az a tény, hogy ellentétben a korábbi politikával, nyíltan felvették a kapcsolatot a formálódó magyar ellenzék mozgalmak képviselőivel. Ez lépés - ismervé azt a korábbi politikát, hogy nem támogatják nyíltan a kelet-európai ellenzék mozgalmak képviselőit - érdemi, de még továbbra is inkább erkölcsi jelentőségű lépést jelentett. E tekintetben a változást François Mitterrand elnök 1990. januári látogatása jelentette...

A francia Külügyminisztérium feljegyzése a magyar-francia kapcsolatokról

1988. év eleje

Magyarország

I. Az ország helyzete és jellegzetességei

Magyarország a legliberálisabb ország Kelet-Európában. Nem ismeri a mindennapokban az emberi jogok problémáját, megszüntette a vízumkötelességet, a magánszféra nagyobb szerepet játszik, miközben az 1968-ban elkezdett gazdasági reform közelebb vitte az országot a piacgazdaságok irányába.

- A magyar külpolitika - óvatosságból - a szovjetek mellett áll, de a nyolcvanas évek elejétől kezdve egyre nagyobb önállóságot választott. Magyarország a hangsúlyt arra helyezi, hogy kicsi és közepes országként „hidat” jelent a kelet-nyugati kapcsolatokban; aktív szerepet játszik az európai biztonsági folyamatban (a budapesti „kulturális fórum” megrendezése 1985 októberében és novemberében), és arra törekszik, hogy a bilaterális kapcsolatokban közeledjen az egyes nyugati országok felé, ill. a multilaterális területen a nemzetközi szervezetekhez (Európai Gazdasági Bizottság, EUREKA). Mindez természetesen nem akadályozza meg Magyarországot abban, hogy a KGST többi országával is fejlessze a kapcsolatait, amelyet [értsd: KGST] egyébként egy valódi „kelet-európai közös piac” kíván fejleszteni.
- 1985 óta Magyarországot gazdasági nehézségek sújtják: gazdasági növekedés csökkenése, külső eladósodás (Magyarország a 17 milliárd dolláros adósságával a Keleti Blokkban az egy főre jutó adósság tekintetében a legeladósodottabb országnak számít), a termelő berendezések elavulása. Az ország ezeket a problémákat 1987 szeptemberében egy fejlesztési és egy modernizációs programmal reagált, amelynek köszönhetően a keleti országok között a reformok és a gazdasági vállalkozások - az adózás és az ÁFA bevezetése (1988. január 1-től), ill. az öt kereskedelmi bank - 1987-ben történt létrehozása területén a leginkább előrehaladott országnak számít. A lakosság számára ez a szigorúság keserű és újszerű tény jelent. A gazdasági reformok rendelkezéseinek bevezetésével párhuzamosan vita bontakozott ki a demokratizálás folytatásának lehetőségeire vonatkozóan (vagyis a Parlament szerepéről).
- A párt főtitkára, Kádár úr, aki ezt a posztot 1956 óta foglalja el, már több éve fontolja távozását. A múlt szeptemberi gazdasági reformok bevezetése, amely szakítot a hosszú ideje elsődlegesnek tekintett életszínvonal növelési politikával, már lényegében a kádárizmus utáni Magyarországra történő belépést jelenti. Lehetséges utódként Grósz Károlyt (1987 júniusától miniszterelnök) és Berecz Jánost (a párt Központi Bizottsága ideológiai kérdésekkel foglalkozó felelőse) emlegetik.

II. Kapcsolataink Magyarországgal

A/ Politika

A politikai kapcsolatok nagyon jók, a magyarok nyitott és színvonalas tárgyalópartnert jelentenek. Eltérés van azonban a magyar miniszterek franciaországi és a francia miniszterek magyarországi látogatása között, mivel az utóbbi szerényebb számot mutat. Annak ellenére, hogy az elmúlt tíz évben a kapcsolataink szorosabbak lettek (Kádár úr két útja Franciaországba 1978-ban és 1984-ben, ill. Mitterrand elnök 1982-es és Mauroy miniszterelnök 1983-as útja), Magyarországon az a benyomás alakult ki, hogy Franciaország nem mutat nagy érdeklődést országuk felé.

- Pozitívan viszonyultunk Magyarországgal és a Nyugat közötti kapcsolatok megerősítéséhez (Európai Gazdasági Közösség/Magyarország, részvétel az EUREKA programban), de mindezt visszafogottan tettük a politikai kapcsolatok területén (korlátozott magyar részvétel támogatása az Európa Tanács munkájában, de a francia vízumkötelesség megtartása mellett).
- Az Európai Biztonsági és Együttműködési Folyamat az a terület, ahol érdekeink leginkább megegyeznek az Európán-belüli kapcsolatok tekintetében.

B/ Gazdaság

Annak ellenére, hogy mindkét fél a gazdasági kapcsolatokat fejlesztésére törekszik, eddig azonban nem értünk el megfelelő eredményt. Magyarország csak az ötödik kelet-európai partnerünk, és a kereskedelmi kapcsolataink évi három milliárd frank alatt stagnálnak. A magyar piacot a francia vállalatok olyan nehéz piacnak tekintik, amelyet a német és az osztrák cégek hagyományosan a saját területüknek tekintenek, és a magyarok szerződéseikben megfogalmazott kompenzációs igényei is problémákat jelentenek. A gazdasági együttműködés eredménye tehát eltér a magyar hatóságoknak a kapcsolatok kiszélesítésére irányuló szándékától. Arra törekednek, hogy a gazdasági és a politikai kapcsolatok szintje közeledjen egymás irányába, és ebben az összefüggésben lehet értelmezni az 1986. november 6-án aláírt, a befektetések védelmére vonatkozó egyezményt.

C/ Kultúra

Az együttműködésünk megfelelő. Magyarország szükségesnek látja, hogy fejlessze és bővítse az idegen nyelvek tanulását. A francia nyelv, amely az orosz, az angol és a német mögött a negyedik helyen van, élvezi ennek a politikának az előnyét, amit teljes mértékben támogatunk. Budapesten van Francia Intézet, és egy új és megfelelő színvonalú épület építésének előkészületeit már elkezdtek.

III. Külpolitikai tevékenység

A/ Céljaink

- Küzdeni kell a magyarok azon érzése ellen, hogy Franciaország nem érdeklődik irántuk.
- A gazdasági fejlesztések és a pénzügy területén segíteni kell Magyarországnak abban a mértékben, ahogy azt a politikai és gazdasági liberalizmus erősítése szükségessé teszi.
- Erősíteni kell a kapcsolatokat velük annak érdekében, hogy megszilárdítsuk a „nyugati kötődést” minden lehetséges területen (megőrizve a keleti táborhoz és a biztonság kérdéseikhez fűződő elkötelezettségét).
- Magyarország azt hangsúlyozza, hogy különleges kapcsolatokat akar velünk kiépíteni, és új hozzáállást kér - különösen a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok területén - amivel főként az NSZK-val és Ausztriával kialakított kapcsolatait kívánja lazítani.

(...)

Aláírás és dátum nélkül

Jelzet: AMAE (Archives de Ministère des Affaires Etrangères) Série Europe, Sous série Hongrie, Politique étrangère (1986-1990), Carton 6319. Hongrie. 1-6. o. Az 1-4. oldalakat közöljük. - A Külügyminisztérium feljegyzése a budapesti francia nagykövetség jelentései alapján készült.

Jelentés tervezet Jean-Bernard Raimond külügyminiszter magyarországi látogatásáról

1988. március 26.

Külügyminisztérium Kelet-európai Aligazgatóság	Francia Köztársaság Párizs, 1988. március 26.
---	--

Március 28-ai minisztertanács

Jelentés tervezet

Tárgy: Látogatás Magyarországon

Március 24-25-én Magyarországra látogattam.

1. Magyarország jelenleg nagyon komoly nehézségekkel áll szemben, amely egyszerre gazdasági - a lakosság egy főre eső eladósodottsága magasabb, mint Lengyelországban - és politikai természetű, ahol egyre inkább növekszik az elégedetlenség. Kétoldalú kapcsolatainkban mindkét fél az újraindítás szükségességét kívánja.

2. A látogatás alkalmával Kádár úr (az MSZMP főtitkára) és Grósz úr (a Minisztertanács elnöke) is fogadott, neki és a külgazdasági kérdésekkel foglalkozó elnökhelyettesnek Franciaországba szóló meghívót adtam át. Tárgyaltam Szürös [Mátyás] úrral a párt külkapcsolatokkal foglalkozó titkárával, továbbá találkoztam Paskai [László] prímással, és értelmiséjiekkel, amelyek közül néhányan felszólaltak a legutóbbi március 15-ei, az 1848-as forradalom 140. évfordulóján tartott tüntetésen.

3. Általánosságban elmondhatom, hogy a tárgyalópartnereim nagyon nagy szakmai színvonalról tettek tanúbizonyságot, és a tárgyalások során őszintén és nyíltan kifejtették álláspontjukat a gazdasági reform folytatása és a korlátozott mértékű politikai reformok bevezetéséről, ill. arról, hogy intenzívvé tegyék a kapcsolatokat Magyarország és Franciaország, Magyarország és az Európai Közösség között.

A kétoldalú kapcsolatokra vonatkozóan megállapítható, hogy kulturális területen korrekt a fejlődés. Budapesten egy új intézetet fogunk építeni. A gazdasági és személyi kapcsolatok terén előrelépés tapasztalható. A gazdasági kapcsolatok számos területén nyílnak lehetőségek, különösen a telekommunikáció és az atomipar vonatkozásában. Ugyancsak vannak lehetőségeink a képzés területén is. Ami a személyek közötti kapcsolatokat illeti, a magyarok rendszere - eltérően a többi szocialista országtól - szabadabb mozgást tesz lehetővé a személyeknek. A mi vízumkiadási rendszerünkkel kapcsolatban úgy tűnt számomra, hogy a magyarok kérései iránt nagyobb rugalmasságot kellene mutatni.

Ami a Közösséggel való viszonyt illeti, Magyarország kereskedelmi szerződés megkötése érdekében tárgyalást javasolt. Egyértelművé tettem, hogy ezen a területen Magyarország számíthat a támogatásunkra, és célunk az, hogy segítsünk túljutni a nehézségeken, de ehhez az szükséges, hogy Budapest is kezdeményezéseket tegyen.

4. Magyarország megerősítette szándékát arra vonatkozóan, hogy fejlessze a kapcsolatait Nyugat-Európával, és számunkra továbbra is megkülönböztetett keleti politikai partnert jelent. A múltban számos magas szintű kapcsolat volt 1978-ban és 1984-ben, amikor Kádár úr Franciaországba jött, ill. 1982-ben, amikor a Köztársaság elnöke Magyarországra ment. A Budapesttel kialakult dialógus alapvetően fontos maradt. Grósz úr Párizsba jövelele, aki Kádár úr örökösének tekinthető, ennek a kapcsolatépítésnek az újabb lépését jelenti.

[popup title="[R]egis de [B]elenet" format="Default click" activate="click" close text="Karrierdiplomata, a francia Külügyminisztérium egyik Kelet-Európa szakértője, a francia külügyminiszter Kelet-Európával foglalkozó csapatának tagja. Ennek a szakértői körnek volt tagja a budapesti francia nagykövét asszony is, ill. a franciaországi magyar emigráció részéről Fejtő Ferenc és Schreiber Tamás."]

Jelzet: AMAE (Archives de Ministère des Affaires Etrangères) Série Europe, Sous série Hongrie, Politique étrangère (1986-1990), Carton 6339. Conseil des ministres du 28 mars. 1-3.

Külügyminisztériumi feljegyzés a magyarországi helyzetről

1988. május 24.

Külügyminisztérium
Európai Igazgatóság
Kelet-európai Aligazgatóság

N° 1512/EU Párizs, 1988. május 24.

Feljegyzés

Tárgy: A magyarországi helyzet

- Történelmi változás zajlott Magyarországon** a párt rendkívüli, 1957 után először összehívott, értekezletén, amelyet az 1985-ös pártkongresszus után továbbra is meglévő gazdasági nehézségek miatt kellett megrendezni.
  - Kádár János, aki 1956 óta az MSZMP főtitkára, elveszítette posztját és a Politikai Bizottságban elfoglalt helyét, és egy tiszteletbelinek tekinthető elnöki címet kapott.
  - Ezen felül a Politikai Bizottság kicserélődött. Kádár legtöbb társát nem választották meg, és a régi 13 tagból csak öten maradtak. A hatalmat megszerző, 1987 júniusától miniszterelnök Grósz Károly körül egy új generáció gyülekezett. [Grósz] mostantól kezdve a miniszterelnöki funkció mellett a párt első [f?] titkári tisztét is betölti, s az utóbbi hónapokban arra törekszik, hogy Gorbacsov úrhoz hasonlóan a reformista, dinamikus vezető képét mutassa. A két vezető ugyanazon generációhoz tartozik.
  - A csökkenő lehetőségekkel rendelkező, megfiatalodott Politikai Bizottság tagjai közé lépett Nyers [Rezső] (1973-ban lemondott) és Pozsgay [Imre] úr (a Hazafias Népfront főtitkára) is. Utóbbi a politikai reformok elkötelezett híve, aki számottevő népszerűségnek örvend az értelmiségi körökben.
- E változások **három tényezőnek köszönhetően történtek**:
  - Először a gazdasági nehézségeket kell kiemelni, amelynek fő okozójaként Kádárt és a régi csapatot tartják. Tényként kell megállapítani, hogy Magyarország jelenleg Kelet-Európa legeladósodottabb országának számít, és az egy főre jutó adósság tekintetében megelőzi Lengyelországot.
  - A másik szükségszerűség, amit Grósz és csapata felismert a szigorú reformok tekintetében, az az, hogy az 1956 után Kádár vezetésével hatalomra jutott rendszer, amelynek legítimitását a folyamatos életszínvonal növekedés adta, gazdasági értelemben változtatásra szorul. A politikai reformok követelése ráadásul nemcsak a lakosság, hanem a párt köreiben is megjelent.
  - Végül pedig a budapesti változásokat nem lehet elvonatkoztatni a Szovjetunióban bekövetkezett eseményektől. A magyarok számára a múltban alapvető fontosságú volt, hogy ne csak előre, hanem hátra is nézzenek, biztosítani azt, hogy ne távolodjanak el túlzottan a többiekől, kiszolgáltatva magukat a keletről jövő kritikáknak. A reformok jelen körülmények között nagyobb támogatást kapnak.
- A hatalomra jutott új csapatnak a gazdasági változásokat a politikai változásokkal **együtt, azzal összhangban kell bevezetnie**:
  - Gazdasági területen** Grósz úr egy ambiciós reformot fogalmazott meg, amely a vállalatoknak autonómiát ad, de a fizetések, a szociális rendszer, a tervezési rendszer reformját is tartalmazza, ill. a külföldi befektetések támogatását és a privatizációt is magában foglalja.
  - A politikai reformok** terén a Kongresszus határozatot hozott a további demokratizálásról. Kiterjesztik a demokratikus pluralizmust a képviselők (parlament) és szakszervezetek jelölésében, a titkos szavazás bevezetésében.
- A magyar vonatkozásokon kívül Kádár úr távozása egész Kelet-Európa számára jelzést jelent: Husak úr tavaly decemberi távozása után a Csehszlovák Kommunista Párt éléről, Kádár úr távozása egyértelmű jelzést jelent a szintén több évtizede hatalmon lévő többi kelet-európai vezető ([Erich] Honecker, [Todor] Zsivkov, [Nicolae] Ceausescu) számára. Ez magyarázza azt a lelkesedést, ahogy a szovjet vezetők üdvözölték Grósz úr kinevezését.

Mindez azt mutatja, hogy Kelet-Európában a helyzet ma már nem olyan, mint az elmúlt években volt, az egyes országok közötti eltérések elfogadottá váltak, és még növekedhetnek is.

Magyarországon két jelölt küzdhet meg egymással Kádár úr örökségeért. A reformista Grósz úr, és az ideológiai kérdésekért felelős, konzervatívabb beállítottságú Berecz úr. A reformista szárny győzött, bár az utóbbi is megmaradt a Politikai Bizottságban. Csehszlovákiában [Milos] Jakes úr személyében egy konzervatív személy követte Husak urat, miközben [Lubomir] Strougal úr miniszterelnökként elhítheti azt, hogy ő valójában reformista.

Magyarország azonban jobban, mint valaha - bizonyos vonatkozásban Lengyelországhoz hasonlóan - előrehalad a reformok útján.

Regis de Belenet

Jelzet: AMAE (Archives de Ministère des Affaires Etrangères) Série Europe, Sous série Hongrie, Politique étrangère (1986-1990), Carton 6319. Situation en Hongrie. 1-4. - A francia Külügyminisztériumban készült, kézzel aláírt és hitelesített feljegyzés.

Távirat Grósz Károly franciaországi látogatásáról

1988. november 29.

Külügyminisztérium Kimenő távirat

Tárgy: Grósz Károly hivatalos útja Franciaországban

1. Grósz Károly úr, az MSZMP főtitkára, a magyar Minisztertanács elnöke november 17-19. között hivatalos látogatáson vett részt Franciaországban, amely során tárgyalta a Köztársaság elnökével, a miniszterelnökkel és az államminiszterrel, a külügyminiszterrel. Az első számú magyar vezető találkozott a Nemzetgyűlés és a Szenátus elnökével, és a legfontosabb politikai vezetőkkel. Végül meglátogatta a CNPF-et, találkozott vállalati vezetőkkel, és Blois-ban látogatást tett egy mikroprocesszor gyártó üzemet.

2. A tárgyalások során Grósz úr hosszan ismertette az új vezetés által kezdeményezett politikai és gazdasági reformokat. Grósz úr nem rejtette véka alá, hogy a folyamatban lévő változásokkal kapcsolatban (a gazdaság modernizációja, az állami és párfunkciók szétválasztása, a polgároknak jobban megfelelő változások, külpolitikai nyitás és különösen Nyugat-Európa irányába) komoly belpolitikai viták vannak a reformerek és az ortodoxok között. Köztes utat nem könnyű találni, de úgy ítéli meg, hogy a gazdasági reformokat az európai szocialista országokban nem lehet politikai változások nélkül végrehajtani.

3. A szocialista tábor helyzetét Grósz úr úgy ítélte meg, hogy az most éppen lényeges változáson megy keresztül a „sokszínűség” irányába, és az erősödő eltérő érdekek magyarázzák a megjelenő konfliktusokat (pl. Magyarország és Románia között).

4. Grósz úr hangsúlyozta a nyugati nyitásra vonatkozó magyar szándékokat, és a hangsúlyt arra helyezte, hogy Magyarország fejleszteni kívánja a kapcsolatait az Európai Közösséggel (Grósz úr örömet fejezte ki az országa és a Közösség között nemrég megkötött szerződés kapcsán).

A Köztársaság elnöke válaszolt a magyar pártfőtitkár által a Közösség reformjára vonatkozóan kifejtett aggodalmakra:

- A Közösség 1992 után, mint ahogy korábban sem, nem lesz protekcionista, és megerősítettük azon szándékunkat, hogy fejlesszük a kapcsolatainkat a kelet- és közép-európai országokkal.
- A közeledés az Európa Tanácshoz praktikus okokból a kezdeti lépést jelentheti, miközben nem zárja ki a kapcsolatok szorosabbra fűzését.
- Támogatjuk a magyar aktivitást a nemzetközi gazdasági szervezetekben.

5. A fegyverzetcsökkentési/leszerelési problémákat is hosszasan tárgyalták. Ebben a kérdésben a Köztársaság elnöke kifejtette pozíciókat: 1. a leszerelési folyamat támogatása, 2. a teljes leszerelés támogatása, 3. a leszerelés ellenőrzés mellett folyjon, 4. a leszerelés kölcsönös és arányos legyen.

Grósz úr támogatón nyilatkozott a párizsi vegyi fegyverek csökkentését tárgyaló konferenciáról és a hagyományos fegyverzet csökkentésére vonatkozóan. Magyarország az elsők között kívánja a leszerelést, és Grósz úr kifejtette, hogy Budapesten gondolkodnak azon, hogy bizonyos egyoldalú lépésekkel támogatják ezt a folyamatot.

6. A bilaterális kapcsolatokról Grósz úr megerősítette, hogy a két ország politikai együttműködése kitűnő, rendszeresek a magas szintű látogatások (Kádár úr 1978-as és 1984-es franciaországi látogatása és Mitterrand úr 1982-es magyarországi látogatása), és a Köztársaság elnökét magyarországi látogatásra hívta meg.

A kulturális kapcsolatok területén Grósz úr kérte, hogy tegyünk erőfeszítéseket a francia nyelv tanulásának támogatására. A gazdaságban új együttműködési forma jelent meg (pl. nukleáris téren), és Grósz úr támogatást kért a hitelezésekben.

Belenet

Jelzet: AMAE (Archives de Ministère des Affaires Etrangères) Série Europe, Sous série Hongrie, Politique étrangère (1986-1990), Carton 6340. Télégramme au départ, le 29 novembre 1988. 1-3.

Thomas Schreiber visszaemlékezése az 1988-as év eseményeire

2009. március 22.

Jean-Bernard Raimond-ot régóta ismerem. Külügyi pályafutását a magyar forradalom leverése után kezdte, és a hatvanas évek végén már a keleti kérdések egyik legjobb francia szakértőjének tartották. Első fontosabb beosztásaként Maurice Couve de Murville külügyminiszter kabinetjébe került, amikor is több ízben alkalom volt beszélni vele, úgyszólván, mint a térséggel foglalkozó diplomáciai újságírók egyike, akik a Quai d'Orsay rendszeres látogatói közé tartoztak. Kapcsolatban maradtunk akkor is, amikor 1982-ben Franciaország varsói nagykövete lett, ahonnan Moszkvába került. Amikor 1986-ban a francia parlamenti választásokon a jobboldal győzött (de a köztársasági elnök továbbra is a szocialista François Mitterrand maradt, akit két évvel később újraválasztottak) az Ötödik Köztársaság bevált szokásának megfelelően „cohabitation” (társbérleti) kormány alakult a választáson győztes párt vezetésével. Jacques Chirac lett az új miniszterelnök, aki viszont a kulcsárcák élére olyan személyiséget nevezett ki, akiben a „másik oldal” (jelen esetben a választáson vereséget szenvedett szocialisták) is bízik. Így lett Jean-Bernard Raimond Franciaország új külügyminisztere, akit moszkvai állomáshelyéről hívtak vissza, miután a helyszínen élte meg Mihail Gorbacsov hatalomra jutását. Ezzel kapcsolatos elemzéseinek értékét François Mitterrand is méltányolta.

Néhány nappal hivatalba lépése után a sajtóval mindig kitűnő viszonyban lévő új külügyminiszter a Quai d'Orsay ötödik emeletén, Szajnára néző szolgálati lakásának ebédlőjében „fesztelen” reggelin vendégül látta azt a néhány keleti kérdéssel foglalkozó újságírót, akikkel hosszú évek óta kapcsolatban állt, és akik támogatására továbbra is számított. Így tehát privilegizált helyzetben voltam, mivel a miniszter számomra könnyen hozzáférhető maradt. Mindezt szükségesnek tartottam elmondani, mivel Jean-Bernard Raimond külügyminiszteri minőségében tett utolsó hivatalos külföldi utazásában ici-pici részem volt...

A miniszterrel való ismételt találkozások folyamán szorgalmasan „lobbgytam” (önmagam megbízásából...), hogy látogasson el Magyarországra. Azzal érveltem, korábban több ízben kifejtette - nem csupán előttem - mennyire érdekli Magyarország, ahol még sohasem járt, noha iratokból és jelentésekből jól ismeri, akár a térség valamennyi országát. Ha jól emlékszem, egy 1987 karácsony előtti beszélgetésünk során hívtam fel figyelmét a Le Monde-ban megjelent cikkemre, amelyben hivatkozom Pozsgay Imrének Magyar Nemzetnek adott interjújára. Ebben a reformkommunista politikus módot talált szó szerint idézni az 1987 szeptemberében lezajlott lakitelki találkozó részt vevő mintegy 150 másként gondolkozó értelmiségi által elfogadott, szinte rendszeralapító nyilatkozatból, amely így került nyilvánosságra és terjedt el az országban, majd Nyugaton.

Néhány hétig úgy látszott, hogy rendkívül szoros programja következtében legnagyobb sajnálatára nem jöhet létre Jean-Bernard Raimond magyarországi látogatása. Arról sem elfeledkezve, hogy a francia protokoll szerint a kitűzött elnökválasztási kampányra való tekintettel nem szokás (bár ennek jogi akadályja nincs) a választást megelőző három hónap alatt külföldön hivatalos miniszteri látogatás.

Nos, a kivételt Magyarország jelentette, ahol akkor már felgyorsultak az események, és francia külügyi körökben a térség méltán legérdekesebb országának számított...

1988. március 24-én Jean-Bernard Raimond Budapestre érkezett ahol valamivel több, mint 24 órát töltött. Szerényen megjegyezném, ottani tartózkodása idején, majd hazafelé jövet a repülőgép fedélzetén sokat beszélünk. Ott voltam, amikor a Parlament Nándorfehérvár termében az akkor már összeroskadt, szánalmasan kinéző Kádár János fogadta a Quai d'Orsay fejt. Grósz Károly miniszterelnök (és alig két hónap múlva a párt első embere), aki sokáig a Magyar Rádió párttitkára volt (és ilyen minőségében többször találkoztunk, amikor a Radio France Internationale-nak tudósítottam), látszólag meglepődve fedezte fel jelenlétemet a kormányfőt üdvözlő francia újságírók között. „Hát még Te is itt vagy?”, mondta kissé gúnyos mosollyal. Mire hasonló mosolyt erőltettem magamra, és csak ennyit szóltam: „Válaszolhatnám ugyanezt, de nem akarok diplomáciai incidenst”.

Ezzel lezárult az első és utolsó Grósz - Schreiber párbeszéd.

Délután a külügyminiszter találkozott a francia nagykövetségi rezidencián az akkor még féllégális, avagy az akkori hármás Aczél-besorolás (tiltás, tűrés, támogatás) értelmében megtűrt ellenzékkel. Hazafelé a repülőn Jean-Bernard Raimond rendkívül örült, hogy eljött, és biztosra vette „utódját már egy születőben lévő új, demokratikus Magyarország vezetői fogadják”...

Ennyit erről a számomra felejthetetlen látogatás háttéréről. Befelezéseképpen még csupán annyit: az ünnepi vacsorán mondott pohárköszöntőjében Párizsra vonatkozó Batsányi János-idezet beépítését én javasoltam a Francia Köztársaság külügyminiszterének...

1

Címkék:

[Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia](#) ^[2]

[Élysée-palota](#) ^[3]

[Grósz Károly](#) ^[4]

[Németh Miklós](#) ^[5]

[François Mitterrand](#) ^[6]

Kiadás: 9. évfolyam (2009) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/a_franciamagyar_politikai_es_diplomaciai_kapcsolatok_alakulasa_a_quai_dorsay_szemevel.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/a_franciamagyar_politikai_es_diplomaciai_kapcsolatok_alakulasa_a_quai_dorsay_szemevel.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/europai-biztonsagi-es-egyuttmukodesi-konferencia>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/elysee-palota>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/grosz-karoly>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemeth-miklos>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/francois-mitterrand>